

Többrétegű őskori régészeti lelőhely az óbudai Péter-hegy oldalában

(Budapest, III. Dobogókő utca 5.,
Hrsz.: 22805/5)

A BTM régészeti osztályai a régészeti topográfiai kutatási program keretében nyilván tartják, összetettségük, jelenlegi állapotuk alapján osztályozzák a főváros területén ismertté vált lelőhelyeket, amely alapján a földmunkák megkezdése előtt az egyes beruházásokhoz kapcsolódó feltárások típusuk, időtartamuk és az alkalmazott kézi munkaerő tekintetében különböző besorolásba kerülnek. A legtöbb probléma természetesen a többrétegű lelőhelyek területét érintő építkezések kapcsán adódik. Esetükben ugyanis a szakember által irányított szakaszos, rétegekvető technikával történő gépi földmunka, az ezt követő – kézi erővel történő – szintekre bontás következtében többszörösére duzzadó feltárási terület nagysága értelemszerűen hatással van az ásatás időtartamára is. A régészeti jelenségek bonyolult sztratigráfiájához igazodó ásatási technika és – a BTM által végzett feltárásokon egységes szisztéma alapján történő – dokumentáció pedig az ásató régésztől kíván az átlagostól jóval több energiát. A legnagyobb nehézségek azon beruházások kapcsán adódhatnak, melyek különböző okokból még kevésbé ismert, ún. régészeti érdekű területeken valósulnak meg, ahonnan az adott kisebb területről, ill. környékéről szerzett korábbi, sok év alatt felhalmozott ismeretek alapján csak feltételezhető a régészeti lelőhely.

Multi-layered archaeological site on the slopes of Péter-hegy in Óbuda

(Budapest, III, 5 Dobogókő Street,
Lrn.: 22805/5)

The archaeological departments of the BHM register and classify the sites discovered in the territory of the capital based on their complexity and condition within the framework of the archaeological topographic research project. Before starting earth-moving work, the excavations linked with individual investments are classified according to their type, projected duration of excavation and the number of manual workers required. Most of the problems arise in the case of constructions on multi-layered sites, where the discontinuous mechanical excavation by layers and the subsequent manual cleaning of the levels multiply the excavation territory. This added work naturally effects the duration of the archaeological excavation. The excavation technique must be adjusted to the complex stratigraphy while the documentation is carried out according to a uniform system at all excavations of the BHM. This documentation work demands more than average efforts from the archaeologists. The gravest problems arise at investments that are realized on so-called territories of archaeological interest that are as yet poorly known, where the existence of an archaeological site can only be hypothesized from data accumulated in the past about the given territory and its environment.

1. kép: Települési rétegek az északkeleti szelvényfalban
Fig. 1: Settlement layers in the north-eastern wall of the cutting

2008. április 8–23. között a nyilvántartásunkban adatokkal még nem rendelkező, az utóbbi években rohamosan beépülő III. ker. Péter-hegy délkeleti oldalában végeztünk kutatásokat. A Dobogókő utca 5. számú telken egy családi ház építését megelőzően mintegy 300 m²-nyi területet vizsgáltunk meg, ahol elsősorban a térszín erőteljes dél–délnyugati irányú lejtése következtében elváló rétegsorok három, régészeti aktivitást mutató szint (1. kép) kialakulását eredményezték (Tszfm.: 134-132,8 mAf).

A 30 cm vastag, újkorral vegyes, szántott, humuszos szint (SE 1) alatt egy vastag, sötétbarna, nagy mennyiségű, másodlagos helyzetben lévő őskori kerámiatöredékeket és patiscstörmeléket tartalmazó eróziós réteg (SE 2) húzódott. Az SE 3 számú barna rétegben már elsődleges pozícióban megőrződött középső rézkori települési jelenségeket rögzíthettünk. A felső harmadában dokumentált intenzív rézkori járósínt nagy mennyiségű, horizontálisan szóródó települési hulladék (kerámia, patics, kagyló, állatsont töredékek), néhány

Between April 8–23, 2008, investigations were conducted on the southeastern side of Péter-hegy, which has rapidly been built-up and about which we had no data in our files. A territory of about 300 m² was examined preceding the construction of a house on lot 5 on Dobogókő Street. The layer sequence, which had shifted because of the south-southwest steep slope in this territory, caused development of three archaeological levels reflecting former human activity (134-132.8 m a.s.l. - Fig. 1).

A thick, dark brown erosion layer mixed with modern material lay under the 30 cm thick plow zone (SE 1). It also contained a large number of prehistoric shards and daub fragments found in a secondary position (SE 2). In brown layer SE3, in situ Middle Copper Age settlement phenomena could already be documented. The intensive Copper Age floor level in the upper third of the layer contained a large amount of horizontally scattered settlement refuse (shards, daub, shells and animal bone fragments), a few broken vessels (SE 9, 14, 15) and the remains of

edényroncs (SE 9, 14, 15) mellett hat, többszörösen (két esetben ötszörösen!) megújított, a járósíntre tapasztott tűzhely maradványát tartalmazta. Egy részüknél szabálytalan ovális, 1,5-2×1-1,5 m alapterületű, gyengébb minőségben kidolgozott tapasztott felületeket dokumentáltunk, itt a vékonyabb, 1,5 cm vastag átégett platnirétegek között feltöltési rétegek húzódtak. A másik típus megközelítően kerek alaprajzú, 50-70 cm átmérőjű, igen vastag (2-5 cm), szárazon egymásra rakott sütőfelületrétegekből állt (2. kép). Ez esetben tehát gondos takarítást követően újították meg az objektumot. A két eltérő kialakítású tűzelőhely-típus a rétegtani adatok alapján egyidős, esetlegesen eltérő funkciójukra utaló adat egyelőre nem áll rendelkezésre. Nem világos továbbá, hogy felmenő fallal rendelkeztek-e, vagy csupán járósíntre tapasztott sütőfelületekről van szó. Előbbi feltételezést erősíti, hogy a befogadó és a felette húzódó erodált réteg nagy mennyiségű agyagtapasztás-töredéket tartalmazott.

Az SE 3 alatt elhelyezkedő sötétbarna réteg (SE 20) mélyítésekor már több gödör

six repeatedly (two of them five times!) renewed ovens, which were daubed at the floor level. On a few of them, irregular oval, poorly finished daubed surfaces with a ground surface of 1.5-2×1-1.5 m could be documented. Fill layers were observed between the thin burned baking surfaces, 1.5 cm thick. The other type was more or less round with a diameter of 50-70 cm, and comprised very thick (2-5 cm) baking surface layers directly built over one another (Fig. 2). In this case, the feature was renewed after careful cleaning. Based on their locations in the stratigraphic sequence, the two different oven types were contemporary. However, there is no data as yet to suggest that they had different functions. It is not clear either if they had vertical walls or they were simple baking surfaces daubed at the floor level. The former supposition is supported by the fact that the overlying eroded layer contained a large number of daub fragments.

The greyish brown discolorations of several pit features appeared in the dark brown layer (SE 20) under layer SE 3. These pits contained a very rich Middle

2. kép: Többszörösen megújított tűzhely bontás közben
Fig. 2: Repeatedly renewed oven during cleaning

3. kép: Középső rézkori rituális gödör a csőtálpas edénnyel

Fig. 3: Middle Copper Age ritual pit with a hollow-pedestalled vessel

szürkésbarna foltja jelentkezett, melyek igen gazdag középső rézkori (Ludanice-kultúra, Kr. e. IV. évezred első harmada) leletanyagot tartalmaztak, több esetben szakrális interpretációt is megengedő leletösszefüggésekben. Egy kisméretű beásás (SE 21) fenekén szájával lefelé fordított csonkakúpos tálkát találtunk, míg egy másik gödör (SE 23) égett, hamus betöltésében épségben megőrződött hullámos peremű csőtálpas tál és parázsborító fektűt (3. kép). Több beásás tartalmazott feltűnően nagy mennyiségű kerámiatöredéket.

Az objektumokat tartalmazó kultúr-réteg (SE 20) szintjén nagy tömbökben előbukkant a hegy szálban álló kőzete is, amely igen változatos rézkori felszínviszonyokra enged következtetni.

A lelőhely pontos időrendi viszonyaihoz a leletanyag alapos vizsgálata szükséges, ennek kiértékelését azonban nehezíti, hogy több esetben nem volt megfigyelhető a beásások pontos indulási szintje.

Az érintett hegyoldal, valamint annak keleti (Pusztakúti út vonala) és déli

Copper Age (Ludanice culture, first third of the 4th millennium BC) find material, some of them in contexts that suggest ritual interpretation. A small truncated-cone-shaped bowl was found with its mouth turned down on the bottom of a small pit (SE 21), while another pit (SE 23) contained a hollow-pedestalled bowl with a wavy rim and an ember cover preserved intact in the burnt ashy fill (Fig. 3). A number of pits contained a conspicuously large number of shards.

Large blocks of rock from the hill appeared in the level of the culture-bearing layer that contained the features (SE 20), which supposes a variety of surface formations in the Copper Age.

A thorough analysis of the finds will be necessary to exactly determine the chronology of the site. It is not easy, however, since the exact start of the pits could not always be observed.

Owing to construction investments on the hillside and in its eastern (line of Pusztakúti Road) and southern (Pilisvörösvári-árok) foregrounds, a growing amount of

(Pilisvörösvári-árok) előtere mentén folyó és tervezett ingatlan beruházásoknak köszönhetően egyre több adattal rendelkezünk a mikrorégió őskori betelepültségére vonatkozóan. Előbbi területen 2000-ben a csillaghegyi strandhoz közeli lakópark építésekor középső rézkori települési jelenségek láttak napvilágot (LASSÁNYI-SZILAS 2001, 99–102). A Csúcshegy északkeleti hegyláb felszínén pedig a protoboleráz időszakra tehető nagyterjedésű horizontális település körvonalazódik (HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007, 158, 161; SZILAS-M. VIRÁG 2008, 124–126). Az utóbbi néhány évben a főváros területén folyó ásátások révén rendkívüli mértékben megszorodó középső rézkori lelőhelyek (III. Kiscelli utca, III. Nánási út, III. Királyok útja, , III. Gázgyár-Duna part, XI. Kőérberek-Tóváros, XVII. Rákosszabamajor hegy) leletanyagának feldolgozása pedig az eddig kevésbé ismert korszak mind pontosabb történeti-életmódbeli rekonstrukcióját teszi lehetővé.

Szilas Gábor

Irodalom/References:

LASSÁNYI-SZILAS 2001 – Lassányi G. – Szilas G.: Szondázó jellegű feltárások a Budapest III. ker. Pusztakúti úton (Test excavation along Budapest III, Pusztakúti Road). Aqfűz 7 (2001) 96–102.
HAVAS – SZILAS – M. VIRÁG 2007: Havas Z. – Szilas G. – M. Virág Zs.: Próba-

data have been collected concerning the prehistoric settlement of the micro-region. On the former territory, Middle Copper Age settlement phenomena were uncovered during construction of a residential district close to the Csillaghegy open-air bath in 2000 (LASSÁNYI-SZILAS 2001, 99–102). At the northeastern foothills of Csúcshegy, a large horizontal settlement has been revealed from the Proto-Boleráz period (HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007, 158,161; SZILAS-M. VIRÁG 2008, 124–126). The investigation of the find material from the fast increasing number of Middle Copper Age sites uncovered in the territory of the capital in the past few years will permit a more exact reconstruction of the history and lifeways of a heretofore less well known period in the region.

Gábor Szilas

feltárás a csúcshegyi római villa közelében II (Test excavation in the region of the Roman villa on Csúcshegy II). Aqfűz 13 (2007) 154–179.
SZILAS-M. VIRÁG 2008 – Szilas G. – M. Virág Zs.: Próbafeltárás a csúcshegyi római villa környezetében III (Test excavation in the region of the Roman villa on Csúcshegy III). Aqfűz 14 (2008) 119–132.